

RAQAMLI TA'LIM SHAROITIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODLARI

**Musayev Ashurali Shamshidinovich¹, Ramazanov Aslan Kuchkarovich²,
Uralova Adolat Urazali qizi², Djamaliddinov Muhiddin Kamalidinovch²**

¹Toshkent amaliy fanlar universiteti Pedagogika kafedrası dotsenti

*² Toshkent amaliy fanlar universiteti "Pedagogika va Psixologiya" ta'lim yo'nalishi
5-bosqich talabalari*

Annotatsiya

Mazkur maqolada raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish masalasi ilmiy-pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda zamonaviy raqamli muhitda kommunikativ kompetensiyaning mazmuni, uning tarkibiy qismlari hamda uni samarali shakllantirishga xizmat qiluvchi metodlar yoritilgan. Xususan, hamkorlikka asoslangan o'qitish, muammoli vaziyatlar, interaktiv topshiriqlar, raqamli feedback, refleksiya va multimodal kommunikatsiya kabi metodlarning didaktik imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, maqolada raqamli ta'lim jarayonida kommunikativ kompetensiyani izchil rivojlantirishga qaratilgan mualliflik MULOQOT modeli taklif etilgan. Mazkur model motivatsion kirish, mos raqamli muhitni tanlash, kommunikativ topshiriqni loyihalash, o'zaro interaksiya, qayta aloqa, o'zini baholash hamda transfer va mustahkamlash bosqichlarini qamrab oladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish texnologiyaning o'zi bilan emas, balki pedagogik jihatdan puxta loyihalashtirilgan raqamli muloqot muhiti orqali ta'minlanadi. Maqola natijalari umumiy o'rta ta'lim va oliy ta'lim amaliyotida qo'llash uchun metodik ahamiyatga ega.

Аннотация

В данной статье с научно-педагогической точки зрения анализируется вопрос развития коммуникативной компетенции учащихся в цифровом образовании. Исследование охватывает содержание коммуникативной компетенции в современной цифровой среде, её компоненты и методы, способствующие её эффективному формированию. В частности, раскрываются дидактические возможности таких методов, как совместное обучение, проблемно-ориентированное обучение, интерактивные задания, цифровая обратная связь, рефлексия и мультимодальная коммуникация. В статье также предлагается авторская модель MULOQOT, направленная на последовательное развитие коммуникативной компетенции в процессе

цифрового образования. Эта модель охватывает этапы мотивационного ввода, выбора подходящей цифровой среды, разработки коммуникативного задания, взаимодействия, обратной связи, самооценки, а также переноса и подкрепления. По результатам исследования, развитие коммуникативной компетенции обеспечивается не самой технологией, а педагогически грамотно разработанной цифровой коммуникационной средой. Результаты статьи имеют методологическое значение для применения в практике общего среднего и высшего образования.

Abstract

This article examines the issue of developing students' communicative competence in the context of digital education from a scientific and pedagogical perspective. The study analyzes the essence of communicative competence in the modern digital environment, its structural components, and the methods that contribute to its effective development. In particular, the didactic potential of collaborative learning, problem-based tasks, interactive activities, digital feedback, reflection, and multimodal communication is discussed. In addition, the article proposes the author's DIALOGUE model aimed at the systematic development of communicative competence in digital learning conditions. This model includes the stages of motivational engagement, selection of an appropriate digital environment, designing communicative tasks, interactive participation, feedback, self-assessment, and transfer with reinforcement. The findings indicate that the development of communicative competence depends not on technology itself, but on a pedagogically well-designed digital communication environment. The results of the study have methodological significance for both general secondary and higher education practice.

Kalit soʻzlar: raqamli ta'lim, kommunikativ kompetensiya, o'quvchi, interaktiv metodlar, raqamli muhit, feedback, refleksiya, multimodal kommunikatsiya, hamkorlikdagi o'qitish, MULOQOT modeli.

Keywords: digital education, communicative competence, student, interactive methods, digital environment, feedback, reflection, multimodal communication, collaborative learning, DIALOGUE model

KIRISH

XXI asrning uchinchi o'n yilligiga kelib raqamli ta'lim alohida innovatsion yo'nalish emas, balki ta'lim tizimining kundalik ishlash muhitiga aylandi. 2025 yilgi ITU ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda internetdan foydalanuvchilar soni qariyb 6 milliardga, ya'ni jahon aholisining taxminan to'rt dan uch qismiga yetgan. Shu bilan birga, 2,2 milliard inson hali ham oflayn holatda qolayotgani raqamli transformatsiyaning nafaqat imkoniyat, balki tengsizlik omili ham ekanini ko'rsatadi. Bunday sharoitda ta'limning raqamlashuvi faqat texnik infratuzilma yoki platformalarni joriy etish

bilan cheklanmay, o'quvchining muloqot qilish, axborotni anglash, hamkorlikda ishlash va raqamli muhitda o'z fikrini madaniy hamda samarali ifoda eta olish salohiyatini shakllantirishni talab qilmoqda. Markaziy Osiyo va MDH makonida ham bu jarayon jadal kechmoqda. ITUning 2025 yilgi mintaqaviy tahliliga ko'ra, MDH hududida 2024 yilda aholining 92 foizi internetdan foydalangan bo'lib, ushbu mintaqa tarkibiga O'zbekiston ham kiradi. Yoshlar orasida bu ko'rsatkich yanada yuqori: 15–24 yoshlilar qatlamida internetdan foydalanish 97 foizni tashkil etgan. Biroq hudud ichida ham barqaror tenglik to'liq ta'minlanmagan: shahar joylarda internetdan foydalanish 95 foiz bo'lsa, qishloq hududlarida 85 foizni tashkil etgan. Demak, raqamli ta'lim muhiti kengayib borayotgan bo'lsa-da, o'quvchilarning kommunikativ faolligi, teng ishtirok imkoniyati va raqamli muloqot madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan maqsadli metodik yondashuvlar hali ham dolzarbligicha qolmoqda.

2026-yilda OECD tomonidan e'lon qilingan **Digital Education Outlook 2026** hisoboti mazkur muammoni yanada oydinlashtiradi. Hisobotda qayd etilishicha, 2024-yilning o'zida quyi o'rta ta'lim o'qituvchilarining 37 foizi ish faoliyatida sun'iy intellektdan foydalangan, 57 foizi esa u dars rejalarini yozish yoki takomillashtirishga yordam berishini tan olgan. Ayni paytda 72 foiz o'qituvchi sun'iy intellekt o'quvchilarning akademik halolligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, deb hisoblaydi. Bu raqamlar raqamli ta'lim vositalari ta'lim jarayoniga kirib kelganini tasdiqlaydi, ammo ularning samarasi avtomatik ravishda kommunikativ kompetensiyani oshirmasligini ham ko'rsatadi. Aksincha, raqamli muhitda muloqotni to'g'ri tashkil etmaslik, tayyor javobga suyanish, fikrni mustaqil bayon qilishning susayishi kabi xavflar kuchaymoqda. Shu bois raqamli ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodlari pedagogik jihatdan qayta ko'rib chiqilishi zarur.

UNESCO-UNEVOCning 2025-yilda 128 mamlakatdan 4268 nafar yosh ishtirokida o'tkazgan xalqaro so'rovi ham bu xulosani mustahkamlaydi. Unda faqat 34 foiz respondent o'z maktabida AI-qo'llab-quvvatlangan ta'lim vositalari mavjudligini bildirgan, 40 foiz yoshlar esa axloqiy AI qo'llanishi, mediasavodxonlik yoki raqamli mas'uliyat bo'yicha umuman tayyorgarlik olmaganini aytgan. Yana 44 foiz ishtirokchi raqamli yoki AI ko'nikmalari bo'yicha o'qishga qiziqishi bor, ammo bunday tayyorgarlikka ega emas. Eng muhim jihati shundaki, so'rov natijalarida kommunikatsiya va shaxslararo munosabat ko'nikmalari texnik AI kompetensiyalari bilan teng darajada ustuvor deb baholangan. Bu holat raqamli ta'limda muvaffaqiyatli ishtirok etish uchun faqat qurilma yoki dastur emas, balki muloqot, hamkorlik, fikr almashish va axborotni tanqidiy baholash qobiliyatlari hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Mehnat bozori tendensiyalari ham mazkur mavzuning strategik ahamiyatini kuchaytiradi. World Economic Forumning **Future of Jobs Report 2025** hisobotiga ko'ra, 2025–2030-yillar oralig'ida xodimlardagi mavjud ko'nikmalarning 39 foizi transformatsiyaga uchraydi yoki eskiradi. Shu hisobotda 2023-yilga nisbatan yetakchilik va ijtimoiy

ta'sir ko'rsatish ko'nikmalariga talab 22 foiz punktga oshgani qayd etilgan; WEFning 2025-yilgi boshqa tahlili esa hamkorlik va kommunikatsiya ko'nikmalari mehnat bozoridagi inson-sentrlik kompetensiyalarining markazida qolishini ta'kidlaydi. Demak, raqamli ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish faqat til yoki nutq madaniyati masalasi emas, balki kelajak mehnat bozori, ijtimoiy moslashuv va inson kapitali sifati bilan bevosita bog'liq pedagogik vazifadir. Shu nuqtayi nazardan, "raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodlari" mavzusi zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb va ko'p qirrali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki kommunikativ kompetensiya endilikda faqat og'zaki va yozma nutq bilan cheklanmaydi; u raqamli platformalarda muloqot qilish, onlayn hamkorlikka kirishish, multimodal axborotni anglash, mediamatnlarni tanqidiy tahlil qilish, virtual muhitda etik me'yorlarga rioya etish, fikrni qisqa, aniq va ta'sirchan ifodalash kabi tarkibiy qismlarni ham qamrab olmoqda. Demak, mazkur maqolada raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan metodlarni ilmiy-pedagogik jihatdan qayta tahlil qilish, ularning samaradorligini zamonaviy raqamli muhit talablari bilan uyg'un holda asoslash ayni vaqtda nazariy ham, amaliy ham ehtiyojga javob beradi.

Adabiyotlar tahlili

So'nggi yillardagi xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha ilmiy izlanishlar tez kengaymoqda, biroq bu yo'nalish hali to'liq shakllanib ulgurgan, yakdil metodologiyaga ega soha emas. Masalan, Zhai va Wibowo 2023 yilda universitet darajasidagi EFL ta'limida AI-dialog tizimlari bo'yicha 2013–2022 yillar oralig'ida chop etilgan 28 ta maqolani PRISMA asosida tahlil qilib, mazkur vositalar interaksion kompetensiyani rivojlantirishda muhimligini ko'rsatgan, ammo bahs-munozara, muammoni birgalikda hal qilish, madaniyat, hazil va empatiya kabi komponentlar ko'pincha yetarlicha integratsiya qilinmaganini qayd etgan[1]. Lai va Lee 2024 yilda ELTdagi conversational AI vositalari bo'yicha 32 ta ishni ko'rib chiqib, tadqiqotlarning 100 foizi Osiyo EFL kontekstida o'tkazilganini, eng ko'p kuzatilgan ijobiy natijalar affektiv va kognitiv sohalarda namoyon bo'lganini, biroq kontekstlar va dizaynlar xilma-xilligi yetishmasligini ko'rsatgan. Guo va hammualliflar 2024 yilda collaborative MALL bo'yicha 72 ta tadqiqotni tahlil qilib, ishlarda asosan oliy ta'lim, kichik tanlanma va qisqa muddatli tajribalar ustunligini aniqlagan. Zhou va hammualliflar 2024 yildagi sistematik sharhida esa 1915 manbadan saralab olingan 20 ta tadqiqot asosida telecollaboration, virtual almashinuv va autentik madaniyatlararo muloqot muhiti kommunikativ kompetensiyaning ayniqsa samarali drayverlari ekanini ko'rsatgan. Bu sharhlar umumiy manzarani ochib beradi: raqamli vosita o'zi emas, balki uning qanday kommunikativ vazifa bilan biriktirilgani asosiy omildir[2].

Empirik tadqiqotlar ichida Lee va hammualliflarning 2023 yilgi ishlanmasi alohida e'tiborga loyiq. Ular Tailanddagi o'rta maktabning 8-sinfida ikkita sinfni tanlab, eksperimental guruhga 31 nafar, nazorat guruhiga 28 nafar o'quvchini jalb etgan holda 8 haftalik onlayn, intercultural communicative competence (ICC) ga integratsiyalashgan ingliz tili kursini sinovdan o'tkazgan. Natijada eksperimental guruhda L2 motivatsiyasi, madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya va ingliz tili natijalari nazorat guruhiga nisbatan sezilarli yaxshilangani qayd etilgan. Mazkur tadqiqotning metodik kuchli jihati shundaki, raqamli muhit bu yerda shunchaki aloqa kanali emas, balki tajribaviy, madaniy va refleksiv muloqot muhiti sifatida qurilgan. Mualliflik nuqtai nazaridan aytganda, aynan shu xususiyat -ya'ni raqamli muhitni mazmunli dialog, qiyoslash va madaniy anglash makoniga aylantirish -kommunikativ kompetensiyaning haqiqiy o'sishini ta'minlaydi[3]. Biroq barcha tadqiqotlar bir xil optimistik xulosa bermaydi. Suryadinata va hammualliflar 2024 yilda tibbiyot va hamshiralik yo'nalishidagi talabalar uchun tashkil etilgan onlayn interprofessional communication kursining samaradorligini tekshirgan. Dastlab 535 respondent jalb etilgan bo'lsa-da, kursdan oldin va keyin to'liq ma'lumot berganlar soni 307 nafarni tashkil etgan. Tadqiqot natijasida talabalar kursdan mamnun bo'lgani holda, ularning interprofessional munosabatlarga doir qarashlari sezilarli darajada yaxshilanmagan, ayrim subshkalalarda esa pasayish ham kuzatilgan. Mualliflar shu asosda bunday kommunikativ tayyorgarlikni imkon qadar yuzma-yuz shaklda olib borish maqsadga muvofiqligini ta'kidlaydi. Bu natija juda muhim: demak, raqamli ta'lim kommunikativ kompetensiyaning avtomatik ravishda oshirmaydi; ayniqsa jamoaviy rol, etik sezgirlik va real ijtimoiy pozitsiyalarni talab qiladigan muloqot shakllarida raqamli formatning chegaralari mavjud[4].

Raqamli muhitdagi kommunikativ rivojlanishni tushunishda talabalar emas, o'qituvchilar va ta'lim dizaynining roli ham katta. Cepa-Rodríguez va Murgiondo 2024 yilda Ispaniyaning ikki universitetida 396 nafar boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarini o'rganib, onlayn o'qitish formati digital competence rivojida nisbatan samaraliroq ekanini ko'rsatdi. Ayniqsa "communication and collaboration" ko'rsatkichi yuqori chiqdi, 4-kurs talabalari esa 1-kurslarga nisbatan aynan shu o'lchamda kuchliroq natija ko'rsatgan. Dang va hammualliflar 2024 yilda 626 nafar oliy ta'lim o'qituvchisi ishtirokida olib borgan tadqiqotida DigCompEdu doirasidagi olti o'lcham -professional engagement, digital resources, teaching and learning, assessment, empowering learners hamda learners' digital competence'ni rivojlantirish -talabalar learning value'iga ijobiy ta'sir qilishini empirik tasdiqlagan. Ushbu ikki ishni birgalikda tahlil qilganda, bitta muhim xulosa kelib chiqadi: o'quvchining raqamli kommunikativ kompetensiyasi ko'p hollarda uning individual qobiliyatidan ko'ra, o'qituvchi yaratgan kommunikativ arxitektura va pedagogik dizaynga ko'proq bog'liq[5]. Kommunikativ kompetensiya masalasini yanada chuqurroq ochib bergan tadqiqotlardan biri Mejías-Acosta va hammualliflarning 2024 yilgi ishidir. Ular 127 nafar muhandislik yo'nalishi talabasi ishtirokida raqamli kompetensiyaning o'lchash shkalasini ishlab chiqib, to'rtta tayanch o'lchamni

ajratgan: Communication and Digital Security, Access to Digital Content Management, Creation of Digital Content and Use of Digital Media, hamda Digital Empathy. Ayniqsa “digital empathy”ning alohida komponent sifatida ajralib chiqishi juda e’tiborlidir. Bu shuni anglatadiki, raqamli ta’lim sharoitida kommunikativ kompetensiya faqat fikrni yozish yoki aytish bilan cheklanmaydi; u xavfsiz aloqa, etik muloqot, hissiy sezgirlik va raqamli muhitdagi boshqani tushunish qobiliyatini ham o’z ichiga oladi. Mualliflik qarashimcha, aynan mana shu nuqta tadqiqot mavzusi uchun nazariy asos bo’lishi kerak, chunki hozirgi o’quvchi ko’proq “gapira olishi” emas, balki “raqamli muhitda to’g’ri, xavfsiz va hamkorlikka yo’naltirilgan tarzda muloqot qila olishi” zarur.

Song va hammualliflar 2025 yilda 350 ta javobdan 312 tasini valid deb olib, bakalavriat talabalari orasida digital learning competence bilan academic achievement o’rtasidagi bog’liqlikni o’rgangan. Natijalar shuni ko’rsatdiki, digital learning technical competence, management competence va evaluation competence akademik yutuqlar bilan ijobiy korrelyatsiyaga ega bo’lgan, regressiya modelida esa aynan evaluation competence eng muhim bashoratchi sifatida namoyon bo’lgan: bu ko’rsatkichdagi har bir standart birlik oshish akademik natijani 0.480 standart birlikka oshirgan. Ushbu tadqiqot to’g’ridan to’g’ri “kommunikativ kompetensiya”ni o’lchamasa-da, undan juda muhim metodologik xulosa chiqadi: raqamli muhitda samarali muloqot uchun faqat texnik vositani ishlata bilish yetarli emas; o’quvchi axborotni baholashi, javobni tahlil qilishi, feedbackni saralashi va raqamli interaksyani boshqara olishi kerak. Menimcha, bular kommunikativ kompetensiyaning zamonaviy, ko’rinmas, ammo tayanch qatlamini tashkil qiladi.

Sun’iy intellekt integratsiyasi bilan bog’liq eng qiziqarli yangi ishlardan biri Liu va hammualliflarning 2025 yilgi tadqiqotidir[6]. Unda tilga oid yo’nalishlarda tahsil olayotgan 262 nafar bakalavr talaba eksperimental va nazorat guruhlariga 131 nafardan taqsimlangan. AI asosidagi intelligent language learning system bilan ishlagan eksperimental guruhda tinglab tushunish, gapirish, o’qish, yozish va umumiy intercultural competence bo’yicha barcha ko’rsatkichlarda $p < 0.001$ darajada sezilarli o’sish kuzatilgan; masalan, listening 17.2 ballga, speaking 17.3 ballga oshgan, madaniyatlararo kommunikatsiya strategiyalari va cultural sensitivity esa qariyb 19 ball atrofida ko’tarilgan. To’rt hafta o’tib o’tkazilgan delayed testda ham eksperimental guruh ko’rsatkichlari nazorat guruhidan yuqori saqlanib qolgan. Shu bilan birga, bu ishning cheklovi ham bor: tanlanma til yo’nalishidagi talabalar bilan cheklangan va eksperiment qisqa muddatli. Shunga qaramay, mazkur tadqiqot raqamli ta’limdagi kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun uchta mexanizm ayniqsa samarali ekanini ko’rsatadi: shaxsiylashtirilgan marshrut, real vaqtli feedback va madaniy jihatdan murakkab vaziyatlarni modellashtirish[7].

Mustaqillikdan keyingi O’zbekiston pedagogik tadqiqotlarida ham kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalasi bosqichma-bosqich dolzarb ilmiy yo’nalishga aylangan. Xususan, S.T. Alikulov va O.E. Azizov bo’lajak o’qituvchilarda kommunikativ kompetensiyani

shakllantirishni tizimli pedagogik jarayon sifatida talqin qilib, uning tuzilmasi va mazmuniy tarkibini aniqlashtirishga urg'u beradi. D. Saydazimova esa bo'lajak xorijiy til o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini raqamli texnologiyalar bilan uyg'un holda rivojlantirish zarurligini asoslaydi[8]. U. Jumaeva tadqiqotida raqamli savodxonlik, LMS, til o'rganish ilovalari va interaktiv vositalar bo'lajak o'qituvchining professional tayyorgarligi hamda o'quvchilar bilan samarali muloqotini kuchaytiruvchi muhim omil sifatida ko'rsatiladi. Q.Q. Safarov esa raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish professional kompetensiyalar, ayniqsa kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishini ta'kidlaydi. Shu jihatdan, post-sovet davridagi o'zbek olimlari qarashlari xalqaro tadqiqotlar bilan hamohang ravishda kommunikativ kompetensiyani faqat nutqiy malaka emas, balki raqamli muhitda hamkorlik, interaktivlik va kasbiy muloqot madaniyati bilan bog'liq kompleks kompetensiya sifatida talqin etayotganini ko'rsatadi[8].

Shunday qilib, tahlil qilingan adabiyotlar bir necha izchil ilmiy xulosaga olib keladi. Birinchidan, raqamli ta'limda kommunikativ kompetensiya eng kuchli tarzda telecollaboration, virtual almashinuv, dialogik topshiriqlar, AI-chatbotlar va madaniyatlararo ssenariylar orqali rivojlanadi. Ikkinchidan, samaradorlik platformaning o'ziga emas, balki topshiriq dizayni, feedback sifati, hamkorlikning tabiiyligi va o'qituvchining raqamli-pedagogik kompetensiyasiga bog'liq[10]. Uchinchidan, mavjud adabiyotlarning aksariyati Osiyo EFL konteksti, oliy ta'lim, kichik tanlanma va qisqa muddatli tajribalar bilan cheklangan; maktab ta'limi, fanlararo integratsiya va umumiy kommunikativ kompetensiya bo'yicha uzoq muddatli tadqiqotlar nisbatan kam. Shu sababli ushbu maqola uchun eng to'g'ri ilmiy pozitsiya shundan iborat bo'ladi: raqamli ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodlari faqat til darslari doirasida emas, balki barcha o'quv faoliyatida qo'llanadigan, hamkorlik, refleksiya, media tahlil, etik muloqot va raqamli empatiyani birlashtirgan kompleks pedagogik tizim sifatida ko'rilishi kerak.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tahlil qilingan ilmiy manbalar, zamonaviy raqamli ta'lim amaliyoti hamda kommunikativ kompetensiyaning tarkibiy tuzilmasi asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish birgina texnik vositalarni darsga olib kirish bilan ta'minlanmaydi. Samaradorlikka erishish uchun raqamli vosita, pedagogik maqsad, muloqotga yo'naltirilgan topshiriq, o'qituvchi boshqaruvi va refleksiv baholash o'zaro uyg'un tizim sifatida ishlashi zarur. Ya'ni natija platforma yoki ilovadan emas, balki shu vosita asosida qanday kommunikativ faoliyat tashkil etilganidan kelib chiqadi.

**Raqamli ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodlari, ularni
qo'llash mexanizmi va mualliflar tavsiyasi**

Metod	Qo'llash mexanizmi	Kommunikativ natija
Hamkorlikdagi onlayn muloqot	O'quvchilar juftlik va kichik guruhlarda forum, chat, videomuloqot yoki umumiy hujjat orqali fikr almashadi, vazifani birgalikda bajaradi	O'z fikrini bayon qilish, suhbatni davom ettirish, savol-javob madaniyati, jamoada ishlash rivojlanadi
Interkultural kommunikativ topshiriqlar	Turli madaniy vaziyatlar, taqqoslash, bahs, rol o'ynash, onlayn taqdimot va munozaralar orqali o'quvchi real kommunikativ vaziyatga kiritiladi	Madaniyatlararo muloqot, tolerantlik, dalillash va auditoriyaga mos nutq shakllanadi
AI-dialog va chatbot asosidagi mashqlar	O'quvchi sun'iy intellekt bilan savol-javob qiladi, dialog yaratadi, xatolar ustida ishlaydi, javoblarini takomillashtiradi	Tezkor javob qaytarish, interaksion nutq, til faolligi va feedback asosida nutqiy o'sish kuchayadi
Muammoli va vaziyatli topshiriqlar	O'quvchiga muammo, keys yoki bahsli savol beriladi; u raqamli muhitda dalil to'playdi, fikrini asoslaydi va himoya qiladi	Mantiqiy nutq, argumentatsiya, tanqidiy fikrlash va muhokama olib borish ko'nikmalari rivojlanadi
Raqamli feedback va peer-review	O'quvchi yozma yoki og'zaki ishini platformaga joylaydi, o'qituvchi va tengdoshlardan izoh oladi, so'ng qayta ishlab chiqadi	Nutqni tahrirlash, xatolarni anglash, refleksiya va o'zini takomillashtirish malakasi shakllanadi
Multimodal kommunikatsiya	Matn, audio, video, slayd, infografika, qisqa podkast yoki raqamli hikoya yaratish topshiriladi	Fikrni turli formatda aniq va ta'sirchan yetkazish, media savodxonlik va auditoriyaga mos ifoda rivojlanadi
O'zini baholash va refleksiya	O'quvchi chek-list, rubrika, e-portfolio yoki refleksiv yozuv orqali o'z chiqishini tahlil qiladi	Mustaqil tahlil, nutqiy kamchilikni ko'ra bilish va kommunikativ o'sishni boshqarish kuchayadi
Transferga yo'naltirilgan metod	Bitta fandagi kommunikativ topshiriq boshqa fan yoki yangi raqamli vaziyatga ko'chiriladi	Kommunikativ kompetensiya situativ emas, barqaror va universal ko'nikmaga aylanadi

Olib borilgan tahlil asosida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda samarali deb topilgan metodlarni bir necha guruhga ajratish mumkin. Birinchi guruhga hamkorlikka asoslangan interaktiv metodlar kiradi. Bular jumlasiga kichik guruhlarda ishlash, juftlikdagi raqamli dialoglar, forum muhokamalari, umumiy hujjatlar asosida birgalikda matn yaratish, loyiha topshiriqlari, onlayn munozara va taqdimotlar kiradi. Ushbu metodlarning afzalligi shundaki, o'quvchi tayyor axborotni qabul qiluvchi emas, balki muloqot ishtirokchisiga aylanadi. U fikr bildiradi, boshqalarning nuqtayi nazarini tinglaydi, o'z pozitsiyasini dalillaydi, savol beradi va javob qaytaradi. Aynan shu jarayon kommunikativ kompetensiyaning mazmuniy yadrosini tashkil etadi.

Ikkinchi guruh muammoli va vaziyatli o'qitish metodlaridir. Raqamli ta'lim muhitida keys-stadi, muammoli savol, hayotiy vaziyatlarni modellashtirish, rolli o'yin va debat usullari

o'quvchining nutqiy faolligini tabiiy ravishda kuchaytiradi. Bunday metodlarda o'quvchi faqat "to'g'ri javob"ni topishga emas, balki uni boshqalarga tushuntirishga, asoslashga, himoya qilishga va zarur bo'lsa qayta ko'rib chiqishga majbur bo'ladi. Natijada nutqning mantiqiyliigi, mazmundorligi, ta'sirchanligi va ijtimoiy moslashuvchanligi rivojlanadi. Bu esa kommunikativ kompetensiyaning faqat lingvistik emas, balki pragmatik va ijtimoiy tomonlarini ham mustahkamlaydi.

Uchinchi guruh raqamli refleksiya va feedback metodlaridan iborat. Bunga elektron portfoliolar, audio yoki video javoblar, peer-review, o'zaro tahlil, onlayn izoh qoldirish, AI yordamida dastlabki tahrir yoki nutqiy xatolarni ko'rsatish kabi shakllar kiradi. Mazkur metodlarning kuchli tomoni shundaki, ular o'quvchiga o'z nutqiga chetdan qarash, kamchiliklarini ko'rish va ularni bosqichma-bosqich tuzatish imkonini beradi. Kommunikativ kompetensiya bir martalik gapirish tajribasi bilan emas, balki takroriy mashq, tahlil va takomillashtirish orqali shakllanadi. Shu sababli raqamli feedback mexanizmi bu jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

To'rtinchi guruh multimodal kommunikatsiya metodlaridir. Zamonaviy raqamli makonda muloqot faqat matn bilan cheklanmaydi. O'quvchi audio, video, infografika, slayd, ekran yozuvi, podcast yoki qisqa raqamli hikoya vositasida ham o'z fikrini ifodalaydi. Demak, kommunikativ kompetensiyaning rivojlantirishda o'quvchini faqat og'zaki javob yoki yozma matn doirasida ushlab qolish yetarli emas. Multimodal topshiriqlar o'quvchining mazmunni tanlash, uni qisqartirish, tizimlashtirish, auditoriyaga moslashtirish va estetik shaklda yetkazish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa zamonaviy kommunikatsiya talablari bilan to'la mos keladi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, mazkur metodlarning real samarasi ularni darsga mexanik qo'shishda emas, balki aniq pedagogik mexanizm asosida joriy etishda namoyon bo'ladi. Ushbu mexanizmni shartli ravishda besh bosqichga ajratish mumkin.

Birinchi bosqich -**diagnostik-tahliliy bosqich**. Unda o'quvchilarning mavjud kommunikativ darajasi aniqlanadi: fikrni og'zaki bayon qilish qobiliyati, yozma ifoda ravonligi, savol-javob faolligi, guruh bilan ishlash madaniyati, raqamli muloqot etikasi, mustaqil fikr bildirish darajasi baholanadi. Shu bosqichda o'qituvchi qaysi o'quvchilar passiv, qaysilari faol, kimlarda nutqiy to'siq borligi, kimlarda texnik jihatdan qiyinchilik mavjudligini aniqlaydi. Ana shu dastlabki tashxis keyingi metod tanloviga asos bo'ladi.

Ikkinchi bosqich - **loyihalash bosqichi**. Bu yerda o'qituvchi darsning mazmuniga mos kommunikativ vazifalarni tanlaydi. Muhimi, raqamli vosita maqsadga bo'ysundirilishi kerak. Masalan, agar maqsad bahs yuritish bo'lsa, forum yoki videokonferensiya qulay; agar maqsad hamkorlikda matn yaratish bo'lsa, umumiy hujjat platformasi maqsadga muvofiq; agar maqsad nutqni qayta tahlil qilish bo'lsa, audio-video yozuv va izohli tahrir vositalari tanlanadi. Demak, mexanizmning bu nuqtasida "qaysi platforma bor?" emas, "qanday kommunikativ natija kerak?" degan savol ustuvor bo'lishi kerak.

Uchinchi bosqich - **interaktiv amalga oshirish bosqichi**. Bu bosqichda o'quvchilar real kommunikativ faoliyatga jalb etiladi. Dars jarayonida o'qituvchi markaziy nutq egasi emas, balki kommunikativ muhit tashkilotchisi sifatida ishtirok etadi. U savol beradi, yo'naltiradi, rollarni taqsimlaydi, muloqot qoidalarini belgilaydi, lekin asosiy nutqiy faoliyatni o'quvchilarning o'ziga topshiradi. Raqamli vositalar shu yerda fikr almashish tezligini oshiradi, barcha o'quvchilarni jarayonga jalb qiladi va individual hamda jamoaviy kommunikatsiya uchun parallel imkoniyat yaratadi. Bunda topshiriqlar reproduktiv emas, produktiv bo'lishi zarur, ya'ni o'quvchi tayyor javobni takrorlamasligi, balki yangi nutqiy mahsulot yaratishi kerak.

To'rtinchi bosqich -**refleksiya va tuzatish bosqichi**. Kommunikativ kompetensiya aynan shu bosqichda chuqurlashadi. O'quvchilar o'z chiqishlarini tahlil qiladi, boshqalarning izohlarini o'qiydi, xatolarini ko'radi, qayta ishlaydi, mazmun va shakl ustida ishlaydi. O'qituvchi umumiy xatolarni ajratib ko'rsatadi: mantiqiy uzilish, dalilning sustligi, nutqiy noaniqlik, etik me'yorning buzilishi, raqamli muloqot madaniyatidagi kamchiliklar. Bu bosqichda AI vositalari yordamchi funksiyani bajarishi mumkin, ya'ni dastlabki til tahriri, uslubiy taklif, grammatik ko'rsatma yoki muqobil ifoda shakllarini berishi mumkin. Ammo yakuniy tahlil va baholash o'qituvchi rahbarligida amalga oshirilishi zarur.

Beshinchi bosqich - **monitoring va barqarorlashtirish bosqichi**. Kommunikativ kompetensiya bir dars yoki bir platforma orqali to'liq shakllanmaydi. Shu sababli natijani muntazam kuzatish, o'sish dinamikasini baholash va turli fanlar kesimida davom ettirish lozim. Agar o'quvchi faqat bir fan doirasida raqamli muloqotga jalb qilinsa, ko'nikma parokanda bo'lib qoladi. Aksincha, turli fanlarda izchil qo'llanilgan kommunikativ vazifalar natijani barqarorlashtiradi. Demak, mexanizm samaradorligi uzluksizlik va tizimlilik bilan chambarchas bog'liq.

Mazkur natijalar asosida yana bir muhim xulosa kelib chiqadi: o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda o'qituvchi malakasi hal qiluvchi omildir. Chunki raqamli ta'lim sharoitida o'qituvchi endi faqat axborot yetkazuvchi shaxs emas, balki kommunikativ dizayner, media-moderator, feedback beruvchi va raqamli etik me'yorlarni boshqaruvchi subyektga aylanadi. Agar o'qituvchi faqat texnik vositani ishlatishni bilsa-yu, lekin uni kommunikativ topshiriqqa aylantira olmasa, kutilgan natija yuzaga chiqmaydi. Shu sababli malaka oshirish tizimi ham yangicha mazmunda tashkil etilishi kerak. O'qituvchilar malakasini oshirish mazmunini uch tarkibiy yo'nalishda ko'rish maqsadga muvofiq. Birinchi yo'nalish -texnik-raqamli tayyorgarlik. Bunda o'qituvchi LMS, videokonferensiya platformalari, umumiy hujjatlar, test va forum vositalari, multimedia yaratish ilovalari, AI yordamchi servislaridan foydalana olishi kerak. Ikkinchi yo'nalish -pedagogik-kommunikativ tayyorgarlik. Bu eng muhim yo'nalish bo'lib, o'qituvchi qaysi vosita qaysi kommunikativ maqsadga xizmat qilishini bilishi, guruhdagi muloqotni boshqarishi, savol berish texnologiyasini egallashi, bahs-munozarani konstruktiv yo'naltira olishi lozim. Uchinchi yo'nalish -

refleksiv-analitik tayyorgarlik. O'qituvchi o'quvchi nutqidagi siljishni kuzata olishi, sifat ko'rsatkichlarini ajrata olishi, rubrika va mezonlar asosida baholashi, raqamli izoh va tavsiyalarni samarali bera olishi kerak.

Malaka oshirish mexanizmini samarali yo'lga qo'yish uchun qisqa muddatli nazariy seminarlar yetarli emas. Eng avvalo, amaliyotga yaqin modellar zarur. Bunda namunaviy raqamli dars senariylari, kommunikativ topshiriqlar banki, mikro-darslar, ustoz-shogird asosidagi kuzatuv, dars tahlili, peer-learning va refleksiv portfoliolar samarali vosita bo'la oladi. O'qituvchi tayyor ko'rsatmani eshitishdan ko'ra, real dars konstruksiyasini ko'rib, uni sinab, tahlil qilib, qayta ishlab chiqqanida ko'proq o'sadi. Shu sababli malaka oshirish tizimida "platformani o'rganish" emas, "platforma asosida kommunikativ faoliyatni loyihalash" markaziy o'ringa chiqishi kerak.

Shuningdek, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish mexanizmida raqamli etik me'yorlar ham alohida ahamiyat kasb etadi. O'quvchi raqamli muhitda mulohaza bildirayotganda hurmat, dalillilik, qisqalik, aniqlik, mualliflikka rioya qilish, plagiatdan qochish, nojo'ya til ishlatmaslik, internet xavfsizligini saqlash kabi qoidalarga amal qilishi lozim. Bu ko'nikmalar kommunikativ kompetensiyaning zamonaviy tarkibiga kiradi. Demak, natija qismida qayd etish joizki, raqamli ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiya lingvistik, ijtimoiy, madaniy va etik komponentlarning birligida shakllanadi.

Muhokama

Tahlil qilingan nazariy manbalar va empirik natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalasini faqat texnologik yangilanish bilan izohlab bo'lmaydi. Amaliyotda ko'p hollarda platforma, ilova yoki sun'iy intellekt vositasi darsga olib kiriladi, biroq o'quvchi nutqiy faolligi, o'zaro hamkorligi, fikrni asoslab bayon qilishi va raqamli muloqot madaniyatida sezilarli o'sish doim ham yuz bermaydi. Bu holat shuni anglatadiki, asosiy muammo texnik vosita yetishmasligida emas, balki kommunikativ maqsadga yo'naltirilgan metodik tizimning izchil qurilmaganidadir. Shu sababli mazkur maqola doirasida raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish uchun mualliflik modeli sifatida "MULOQOT" modeli taklif etiladi. Taklif etilayotgan MULOQOT modeli quyidagi tarkibiy bo'g'inlardan iborat: M -motivatsion kirish, U -uyg'unlashtirilgan raqamli muhit, L -loyihalangan kommunikativ topshiriq, O -o'zaro interaksiya, Q -qayta aloqa, O -o'zini baholash, T -transfer va mustahkamlash. Modelning asosiy g'oyasi shundaki, kommunikativ kompetensiya bitta mashq yoki bitta platforma orqali emas, balki bir-biriga bog'langan didaktik bosqichlar orqali shakllanadi. Ya'ni o'quvchi avval kommunikativ faoliyatga ichki ehtiyoj sezadi, so'ng maqsadga mos raqamli muhitga kiradi, undan keyin mazmunli nutqiy vazifani bajaradi, tengdoshlari bilan muloqot qiladi, qayta aloqa

oladi, o'z faoliyatini baholaydi va nihoyat hosil bo'lgan ko'nikmani boshqa vaziyatlarga ko'chira boshlaydi.

Modelning birinchi bo'g'ini -motivatsion kirish -juda muhim, chunki raqamli darslarda o'quvchi ko'pincha texnik harakat bajaradi, lekin nima uchun aynan shu mavzu yuzasidan gapirishi, yozishi, bahslashishi yoki izoh berishi kerakligini chuqur anglamaydi. Agar dars boshida muammo, savol, qarama-qarshi nuqtayi nazar yoki hayotiy vaziyat qo'yilsa, o'quvchi muloqotga faqat topshiriq uchun emas, mazmunni anglash va o'z pozitsiyasini bildirish uchun kirishadi. Shu ma'noda, modelning bu bosqichi kommunikativ faoliyatning ichki manbasini yaratadi. Kommunikativ kompetensiya rivojida motivatsiya oddiy fon omili emas, balki butun keyingi interaktsiyaning psixologik negizi hisoblanadi.

Ikkinchi bo'g'in -uyg'unlashtirilgan raqamli muhit -vositani maqsadga bo'ysundirishni nazarda tutadi. Amaliyotda ko'pincha aksincha holat kuzatiladi: avval platforma tanlanadi, keyin unga mos topshiriq o'ylab topiladi. Taklif etilayotgan modelda esa avvalo kommunikativ natija aniqlanadi, undan keyin shu natijani ta'minlay oladigan raqamli muhit tanlanadi. Masalan, bahs-munozara uchun videokonferensiya yoki forum, hamkorlikda matn yaratish uchun umumiy hujjat, og'zaki nutq ustida ishlash uchun audio-video yozuv vositasi, tezkor fikr almashish uchun chat yoki interaktiv doska samarali bo'lishi mumkin. Demak, model texnologiyani maqsad emas, vosita sifatida ko'radi.

Uchinchi bo'g'in -loyihalangan kommunikativ topshiriq -modelning markaziy qismidir. Chunki aynan topshiriqning sifati o'quvchining muloqotga kirish darajasini belgilaydi. Agar topshiriq reproduktiv bo'lsa, ya'ni tayyor ma'lumotni ko'chirish yoki qisqa javob qaytarish bilan cheklansa, kommunikativ kompetensiya chuqur rivojlanmaydi. Aksincha, muammoli savol, dalillash, taqqoslash, izohlash, guruh qarorini ishlab chiqish, rolda fikr bildirish, auditoriyaga mos matn yaratish kabi vazifalar o'quvchidan haqiqiy nutqiy faoliyatni talab qiladi. Taklif qilinayotgan modelda topshiriq mazmuni, auditoriyasi, javob shakli va baholash mezonlari oldindan aniq belgilanishi kerak. Bu esa raqamli muloqotni tasodifiy emas, boshqariladigan pedagogik jarayonga aylantiradi.

To'rtinchi bo'g'in -o'zaro interaktsiya -modelning funksional yadro qismi hisoblanadi. Kommunikativ kompetensiya individual monolog orqali emas, balki o'zaro munosabat, savol-javob, qarama-qarshi fikr, kelishuv va muhokama jarayonida shakllanadi. Shu sababli MULOQOT modelida o'quvchi faqat o'qituvchi bilan emas, balki tengdoshlari bilan ham muntazam interaktsiyaga kirishi shart deb qaraladi. Raqamli ta'limning kuchli tomoni aynan shu yerda namoyon bo'ladi: u bir vaqtning o'zida bir necha kommunikativ kanallarni ochadi. Masalan, o'quvchi bir tomondan og'zaki munozarada qatnashadi, ikkinchi tomondan chatda fikr yozadi, uchinchi tomondan guruhli hujjatga o'z hissasini qo'shadi. Bu ko'pkanalli kommunikatsiya real hayotdagi zamonaviy muloqot tabiatiga ancha yaqin turadi.

Beshinchi bo'g'in -qayta aloqa -mazkur modelning rivojlantiruvchi mexanizmini tashkil etadi. Kommunikativ kompetensiya faqat gapirish imkoniyati bilan emas, balki qanday gapirgani, qanchalik aniq, mantiqli, dalilli va etik muloqot qilgani haqidagi feedback bilan takomillashadi. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchi feedbacki, tengdoshlar fikri va zarur holatda AI yordamchi tahlili bir-birini to'ldirishi mumkin. Biroq modelga ko'ra, sun'iy intellekt yakuniy hakam emas, balki dastlabki ko'rsatkich beruvchi yordamchi vositadir. Mazmuniy, etik va pragmatik baholash baribir pedagogik nazorat ostida qolishi kerak. Bu yondashuv texnologiyani haddan tashqari markazlashtirish xavfini kamaytiradi.

Oltinchi bo'g'in -o'zini baholash -ko'pincha e'tibordan chetda qoladi, vaholanki kommunikativ kompetensiyaning barqaror shakllanishi aynan refleksiya bilan bog'liq. O'quvchi o'z nutqini tahlil qilmasa, u takroriy xatolarni ko'rmaydi, muloqotdagi kuchli va zaif tomonlarini anglamaydi. Shu sababli modelda o'quvchining "Men fikrimni tushunarli ayta oldimmi?", "Dalilim yetarli?", "Men boshqalarni tingladimmi?", "Mening raqamli muloqot uslubim qanchalik madaniyatli?" kabi savollar asosida o'z faoliyatini baholashi nazarda tutiladi. Bu bosqich kommunikativ kompetensiyani tashqi ko'rsatkichdan ichki ko'nikmaga aylantiradi.

Yettinchi bo'g'in -transfer va mustahkamlash -taklif etilayotgan modelning yangilik darajasini kuchaytiradi. Sababi, ko'plab metodik ishlanmalarda kommunikativ topshiriq bitta dars yoki bitta mavzu doirasida muvaffaqiyatli bajariladi, biroq u boshqa fan, boshqa muammo yoki boshqa raqamli platformaga ko'chirilmaydi. Natijada ko'nikma situativ bo'lib qoladi. MULOQOT modelida esa kommunikativ faoliyatning turli fanlarda, turli formatlarda va turli auditoriyalar bilan davom ettirilishi ko'zda tutiladi. Masalan, biologiyada ekologik muammo bo'yicha bahs yuritgan o'quvchi tarix darsida manba tahlili asosida argument qurishi, ona tilida esa media matnni sharhlashi kerak. Shundagina kommunikativ kompetensiya predmetga bog'langan malaka emas, shaxsiy universal qobiliyatga aylanadi. Mazkur modelni muhokama qilar ekanmiz, uning bir necha ustun jihatlarini alohida ko'rsatish mumkin. Birinchidan, model raqamli vositani markazga emas, kommunikativ natijani markazga qo'yadi. Ikkinchidan, u faqat nutqiy mahsulot yaratishga emas, balki hamkorlik, refleksiya, etik muloqot va transferga ham e'tibor qaratadi. Uchinchidan, model faqat til ta'limi uchun emas, balki turli fanlarda qo'llash mumkin bo'lgan universal didaktik konstruktsiya sifatida ishlab chiqilgan. To'rtinchidan, unda o'qituvchining roli aniq belgilangan: u axborot beruvchi emas, kommunikativ muhit dizayneri va rivojlantiruvchi moderator sifatida talqin qilinadi. Shu bilan birga, modelni amaliyotga joriy etishda ayrim cheklovlar ham mavjud. Avvalo, o'qituvchining raqamli-pedagogik tayyorgarligi yetarli bo'lmasa, modelning bosqichlari formal tus olishi mumkin. Ikkinchidan, texnik imkoniyatlar, internet sifati, qurilmalar tengsizligi kabi omillar o'quvchilarning to'liq ishtirokiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Uchinchidan, baholash mezonlari aniq ishlab chiqilmasa, kommunikativ kompetensiyaning o'sishini xolis o'lchash qiyinlashadi. Demak, model samaradorligi

faqat uning nazariy to'g'riligiga emas, balki metodik ta'minot, pedagog malakasi va ta'lim muassasasining raqamli infratuzilmasiga ham bog'liq.

XULOSA

Raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish texnik vositaning o'zi bilan emas, balki kommunikativ maqsadga yo'naltirilgan metodik tizim bilan belgilanadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, eng samarali natija muammoli topshiriqlar, hamkorlikdagi faoliyat, raqamli feedback, refleksiya va real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish birgalikda qo'llanganda yuzaga keladi. Shu bois taklif etilgan MULOQOT modeli raqamli muhitda motivatsiya, topshiriq dizayni, interaksiya, qayta aloqa, o'zini baholash va transferni yagona pedagogik mexanizm sifatida birlashtiradi. Mazkur yondashuv o'quvchini passiv foydalanuvchidan faol muloqot subyektiga aylantirishga xizmat qiladi va zamonaviy ta'limning amaliy ehtiyojlariga mos keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

- [1] ITU. *Facts and Figures 2025*. International Telecommunication Union, 2025.
- [2] ITU. *State of Digital Development and Trends in the CIS Region: Challenges and Opportunities*. International Telecommunication Union, 2025.
- [3] OECD. *OECD Digital Education Outlook 2026: Exploring Effective Uses of Generative AI in Education*. Paris: OECD Publishing, 2026. <https://doi.org/10.1787/062a7394-en>.
- [4] UNESCO-UNEVOC. *WYSD 2025 Youth Survey Report on AI and Digital Skills*. UNESCO-UNEVOC, 2025.
- [5] World Economic Forum. *The Future of Jobs Report 2025*. Geneva: World Economic Forum, 2025.
- [6] Zhai, C., & Wibowo, S. *A systematic review on artificial intelligence dialogue systems for enhancing English as foreign language students' interactional competence in the university*. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2023, 100134. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2023.100134>.
- [7] Lee, T.-Y., Ho, Y.-C., & Chen, C.-H. *Integrating intercultural communicative competence into an online EFL classroom: an empirical study of a secondary school in Thailand*. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 8, 4 (2023). <https://doi.org/10.1186/s40862-022-00174-1>.
- [8] Suryadinata, N., Eka, N. G. A., Manik, M. J., Puspitasari, V., Marlina, M., & Houghty, G. S. *Effectiveness of online interprofessional education-communication course during the COVID-19 pandemic*. *Heliyon*, 10(4), e25764 (2024). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e25764>.
- [9] Mejías-Acosta, A., D'Armas Regnault, M., Vargas-Cano, E., Cárdenas-Cobo, J., & Vidal-Silva, C. *Assessment of digital competencies in higher education students: development and validation of a measurement scale*. *Frontiers in Education*, 9, 1497376 (2024). <https://doi.org/10.3389/educ.2024.1497376>.
- [10] Liu, J. *Exploring the impact of artificial intelligence-enhanced language learning on youths' intercultural communication competence*. *Humanities and Social Sciences Communications*, 12, 1757 (2025). <https://doi.org/10.1057/s41599-025-06033-x>.